Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Na Feidhmeanna Teanga, Do Bhunscoileanna agus Scoileanna Speisialta, Scoileanna Meán-Bhéarla (T2)

Clár an Leabhráin

1.Míniú ar na Feidhmeanna Teanga..................................Lch. 1

2.Na Catagóirí..Lch. 2

3.Caidreamh sóisialta a dhéanamh...................................Lch. 3 - 5

4.Soiléiriú a lorg i gcomhrá...Lch. 6 - 7

5.Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine eile...........................Lch. 8 - 9

6.Dearcadh a léiriú agus a lorg..Lch. 10 - 19

7.Eolas a thabhairt agus a lorg...Lch. 18 - 20

8.Struchtúr a chur ar chomhrá...Lch. 21 - 22

Nóta eolais: Tagann an leagan uasdátuithe seo ó na feidhmeanna teanga a bhí ar an suíomh idirlín PDST a bhí ábhartha ag an am. Tá acmhainní eile ar fáil ar ár suíomh anseo ag www.oide.ie.

Cad is feidhm teanga ann?

Tá na feidhmeanna teanga lárnach d'fhoghlaim teanga. 'Feidhm teanga' a thugtar ar an úsáid a bhaineann duine as teanga chun sprioc chumarsáide éigin a bhaint amach. Ionas go mbeidh páistí atá ag foghlaim an dara teanga agus na teanga breise in ann feidhmiú agus cumarsáid éifeachtach a dhéanamh ina dteanga nua, tá sé tábhachtach go mbeadh máistreacht acu ar fheidhmeanna éagsúla na teanga.

Cuireann feidhmeanna teanga ar chumas páistí iad féin a chur in aithne do dhaoine eile, ceisteanna a chur, smaointe a chur in iúl, iarratais a dhéanamh agus struchtúr a chur ar na freagraí a thugann siad ar dhaoine eile.

Is féidir le páistí na feidhmeanna teanga a chomhlíonadh ní hamháin i bhfíorshuíomhanna ach freisin i suíomhanna samhailteacha, cuir i gcás rólghlacadh agus drámaíocht shochdhrámatúil.

D'fhonn freastal ar ábhar suime agus ar riachtanais teanga na bpáistí, moltar an teanga a mhúineadh i gcomhthéacs topaicí a bhaineann le saol na bpáistí.

Ba cheart go mbeadh dul chun cinn follasach ann maidir le castacht na bhfrásaí de réir mar a éiríonn na páistí níos inniúla i dtaobh úsáid na teanga.

(An tSonraíocht Teanga, 2025, lch. 90)

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Na Catagóirí

Tá na feidhmeanna teanga roinnte sna catagóirí seo a leanas agus tá samplaí de gach catagóir curtha ar fáil. Tarraingíonn na catagóirí ar sheacht bhfeidhm Halliday (1973), mar a leagtar amach thíos, ach tá siad curtha in oiriúint do riachtanais sheomraí ranga na hÉireann. Is ionann go díreach feidhmeanna na teanga comharthaíochta agus feidhmeanna na teanga ó bhéal. Is féidir cur chuige cumarsáide iomláine a úsáid freisin mar a dtarraingíonn páistí ar mheascán straitéisí chun riachtanais, faisnéis agus mothúcháin a chur in iúl. Is féidir na catagóirí thíos a nuashonrú agus a chur in oiriúint bunaithe ar thuiscintí na foghlama teanga a thagann chun cinn.

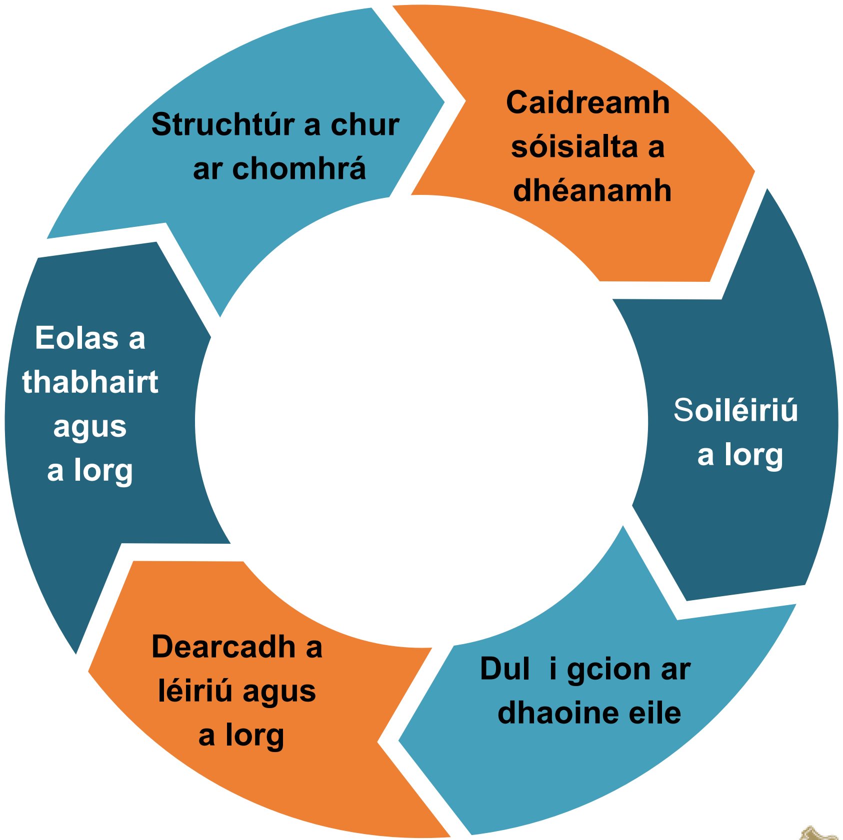

(An tSonraíocht Teanga, 2025, lch. 90)

Caidreamh sóisialta a dhéanamh

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Beannú do dhuine	Dia duit. Dia is Muire duit. Fáilte romhat! Nollaig/Cáisc shona duit! Beannachtaí na féile ort! Dé do bheatha chugainn!	Dia duit. Fáilte romhat. Go mbeannaí Dia duit! Bail ó Dhia ort! Bail ó Dhia ar an obair! An bhail chéanna ort! Gurab amhlaidh duit! Ádh mór ort! Go n-éirí leat! Conas atá tú?	Dia duit/dhaoibh. Dia is Muire duit/dhaoibh Bail ó Dhia ort. Cén chaoi ina bhfuil tú? Go maire tú is go gcaithe tú é! Sé do bheatha! Go mba é duit! Beatha agus sláinte chugat!	Bail ó Dhia ort. Gurb amhlaidh duitse. Go mba é duit. Nár laga Dia thú! Rath Dé ort! Go méadaí Dia do stór! Go bhfága Dia an tsláinte agat! Gura fada buan thú! Aon scéal agat?
Slán a fhágáil	Slán. Slán leat a Niamh! Slán agus beannacht! Oíche mhaith! Slán abhaile!	Slán go fóill. Slán tamall. Slán is beannacht! Feicfidh mé amárach thú! Oíche mhaith is codladh sámh. Slán anois.	Go néirí leat. Slán agus beannacht. Go dté tú slán! Go n-éirí an t-ádh / an bóthar leat! Slán tamall. Feicfidh mé ar ball thú.	Go n-éirí an bóthar leat. Chífidh mé thú. Go dtuga Dia slán abhaile tú! Tabhair aire.
Glaoch ar dhuine	A mhúinteoir! A Mháire! Tar anseo! Brostaigh ort! Dean deifir!	A Sheáin! A Mhúinteoir! Tar anseo. Tar anseo láithreach/ar an bpointe! Fan liom a Bhríd. A dhuine uasail.	Gabh i leith. Tar anseo. Gabh mo leithscéal. Éist liom le do thoil! A Sheáin, beidh mé leat i gceanna nóiméid/soicind.	Tar anseo, le do thoil. A dhuine uasail. A Bhríd. Teastaíonn uaim labhairt leat. Gabh anseo, a Cháit. Gabh i leith (Goitse) anseo.

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Caidreamh sóisialta a dhéanamh

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Aird a lorg	Gabh mo leithscéal. Éist! Cogar!	Gabh mo leithscéal! An bhfuil sibh réidh/ullamh?	Gabh mo leithscéal. Cogar … Éist … Nóiméad amháin.	An féidir liom… Labhair liom… Abair liom.
Bualadh le duiine	An bhfuil tú go maith? Conas atá cursaí? Conas atá an saol?	Conas atá tú? An bhfuil tú go maith? Seo í mo dheirfiúr Ciara.	An bhfuil tú go maith? Conas atá cursaí? Aon scéal nua?	Aon scéal nua gur fiú trácht air?
Cur in aithne	Is mise ….. …..is ainm dom.	Seo é … Seo í mo dheirfiúr Ciara. Seo é mo dheartháir Tomás.	Is í seo Niamh. Is é seo Míchéal.	Seo é/í Mícheál/ Cáit. Deas bualadh leat. Is deas casadh ort.
Freagairt do chur in aithne	Dia duit!	Táim go maith/go diail/go hainis.	Dia do bheathasa. Dia is Muire duit.	Tá áthas orm bualadh leat. Is deas liom aithne a chur ort.
Comhghairdeas a dhéanamh	Comhghairdeas! Maith thú!	Comhghairdeas. Ard fhear. Togha fir/mná. Tréaslaím leat.	Maith an buachaill! Sár iarracht. Ard fhear! Comhghairdeas! Go maire tú is go gcaithfidh tú é/Go maire tú é. (Nuair a fhaigheann páiste ball nua éadaigh.)	Togha fir. Togha mná. Comhghairdeas ó chroí. Tá sé tuillte go maith agat. Tréaslaím leat. Tá sé tuilte go maith agat.

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Caidreamh sóisialta a dhéanamh

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Comhbhrón a dhéanamh	Tá brón orm. Tá cathú orm	Tá brón orm. Mí-ádh. Ná bac leis sin.	Mí-ádh! Ná bac leis sin. Déanaim comhbhrón leat. Beidh lá eile agat/agaibh. Beidh lá eile ag an bPaorach.	Ní maith liom do thrioblóid. Is dona liom do chás. Go ndéana Dia trócaire air/uirthi. Ar dheis dé go raibh sé/sí.
Sláinte a ghuí	Go n'éirí leat!	Dia leat.	Go dté tú slán. Dia leat.	Go bhfága Dia againn tú. Nár lagaí Dia thú. Go mbeirfimid beo ar an am seo arís. (Nuair a chloistear an chuach don chéad uair sa bhliain) Go bhfága Dia an tsláinte agat.

Soiléiriú a lorg i gcomhrá

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Easpa tuisceanna a léiriú	Ní thuigim Abair é sin arís	Ní thuigim é sin. Ní thuigim tú. Tá soiléiriú uaim le do thoil. Níl fhios agam céard tá le déanamh.	Ní thuigim. Abair arís é. Cad dúrais? An féidir é seo a mhiniú le do thoil? Tá cabhair/treoir/comhairle uaim le do thoil. Ní thuigim an cheist/an rud atá á rá agat.	Ní thuigim. An bhfeadfá é a rá/ mhíniú arís, le do thoil? Níl mé in ann é sin a thuiscint.
Cabhair a lorg	Cabhair liom le do thoil! Bain an barr de … An osclóidh tú mo bhosca / bhuidéal … An bhfuil cead agam …	Cén Ghaeilge atá ar …? Cad is brí le ..? Conas a déarfa …? Conas a deir tú …? An ndéanfá áis dom le do thoil?	Conas a déarfa…? Cén Ghaeilge atá ar…? Cuir Gaeilge ar…? Táim i bponc. Táim i bponc ceart. Cén bealach a deir tú? Céard atá á rá agat?	Tá cabhair uaim leis seo. Nílim cinnte faoi seo. Conas a déarfa…?
Litriú a lorg	Litrigh an focal …. le do thoil. Cén litir a tosaíonn sé le? Cén litir a théann ar dtús?	Conas a litríonn tú..? Litrigh 'shiúil' más é do thoil é.	Litrigh… Conas a litreofá…? Conas a litríonn tú …? An feidir leat é a litriú?	An bhféadfá…. a litriú dom, le do thoil?

Soiléiriú a lorg i gcomhrá

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Iarraidh ar dhuine rud éigin a scríobh	Scríobh (litir / focal / nóta) le do thoil. Scríobh síos é sin.	Scríobh….. dom, más é do thoil é. Scríobh síos é más é do thoil é. Tóg síos … Scríobh dom é.	Bain triail as. Tabhair faoi. Tosaigí. Leanaigí oraibh! Scríobh síos … An féidir leat é sin a scríobh? An bhfuil sé sin tógtha / scríofa síos agaibh.	Scríobh dom é. Bí cúramach leis an scríbhneoireacht.
Caint níos moille a lorg	Níos moille.	Abair arís é, le do thoil. Abair go mall é más é do thoil é.	Breá bog. Deas socair. Tóg do chuid ama. Tóg go bog é. Níos moille más é do thoil é. Níor chuala mé thú, abair é sin arís le do thoil.	Abair go mall é, le do thoil. An bhféadfá é a rá beagán níos moille?
Easpa cumais a léiriú	Níl mé in ann … Ní féidir liom…. Táim caillte.	Táim i bponc. Táim i bponc ceart. Ní thuigim é sin. Ní thuigim é.	Ní thuigim…. Abair arís é. Níl mé in ann é seo a dhéanamh. Níl mé ábalta.	Ní féidir liom é sin a thuiscint.
Eolas breise nó deimhniú ar thuiscint a lorg		An bhfuil sé seo ceart? Aon nod eile, a mhúinteoir?	Lean ort. Tabhair dom níos mó eolais.	An féidir leat é sin a dhéanamh níos soiléire? Cén áit go díreach a bhfuil an teach sin? Ar dheis/chlé an ea?

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Cead a lorg, a thabhairt agus a dhiúltiú	An bhfuil cead agam dul amach / dul go dtí an leithreas?	An bhfuil cead agam x a fháil / mo lámha a ní? Tá / Níl. Ceart go leor. Fan go fóill. Brostaigh. Ar aghaidh leat. Níl cead agat x a fháil. Tá cead agaibh.	An bhfuil cead agam súgradh libh? An bhfuil cead agam peil/sacair a imirt libh? Tá/níl cead agat/agaibh… An féidir liom? Is féidir / Ní féidir leat/libh… An bhfuil sé ceadaithe….?	An bhfuil sé ceart go leor é sin a dhéanamh..? Tá/Níl sé ceart go leor. Níl sé sin ceadaithe. Níl sé ceart go leor é sin a dhéanamh. An bhfuil cead agam teacht isteach / a bheith ar dtús?
Buíochas a léiriú	Go raibh maith agat. Fáilte romhat. Go raibh mile maith agat.	Go raibh míle maith agat / agaibh. Míle buíochas. Buíochas ó chroí. Ná habair é.	Go raibh céad míle maith …. Tá mé buíoch díot. Táim fíorbhuíoch díot.	Go bhfága Dia an tsláinte agat. Go méadaí Dia do stór. Nár laga Dia thú.
Smaoineamh a chur chun cinn	Céard faoi……?	Cad faoi…? Cad mar gheall ar…? Ar mhaith leat… Céard faoi chluiche peile?	Céard faoi chluiche peile? An mbeadh? N'fheadar…? Ar mhaith le haon duine cispheil a imirt?	Cad a déarfá le…? Cad mar gheall ar…? Cad a cheapfá de…? Bhí smaoineamh iontach agamsa…. An bhféachfaimid ar an teilifís?

Dul i gcion ar dhuine nó ar dhaoine

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Iarraidh ar dhuine rud éigin a dhéanamh nó a éileamh	Stop! Stad! Déan! Dún an doras le do thoil! An ndúnfaidh tú an doras dom le do thoil? Cuir an x ar an mbord. Tabhair dom é. Déan gar dom – faigh peann luaidhe dom.	Faigh an … Bailigh na… Tabhair dom an/do… Ná dean é sin arís. Lig ort go bhfuil pian ort!	Faigh mo chóta. Tabhair dom an… Bailigh na… An bhféadfá…? An féidir leat …? An dtabharfá … dom le do thoil?	An féidir leat An ndeanfá…? Mura mhiste leat. An ndeanfá gar dom..?
Impí ar dhuine	Seasaigí, le bhur dtoil.	Á, tabhair seans eile dom. Á, lig dom. Más é do thoil é. Le do thoil.	Más é do thoil é.. Beidh mé go maith. Táim ag impí ort / oraibh.	Á, lig dúinn dul amach. Tabhair an seans deiridh dúinn.
Maíomh	Tá mé go maith ag...	Tá mé go hiontach ag...	An bhfaca tú é sin? Is mise an duine is fearr sa rang. Is mise laoch na himeartha.	Cionn is gur tusa? Is mise an duine is fearr ag...
Cuireadh a thabhairt, a dhiúltú, glacadh leis nó fíosrú faoi			Ar mhaith leat teacht go dtí mo theach, mo chóisir srl. Ba/Níor mhaith liom.	Cá mbeidh sé ar siúl? Cén t am? Cén dáta / lá? Ní féidir liom mar ……..

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Eolas nó aineolas, cuimhne nó easpa cuimhne a léiriú agus fiosrú fúthu		Tá/Níl a fhios agam. An bhfuil a fhios agat? Tá / Níl a fhios agam cé…	An cuimhin leat? Is / ní cuimhin liom. Níl a fhios agam cá bhfuil … / cé hé/hí seo.	An bhfuil aithne agat ar an duine seo? Tá / Níl. Más buan mo chuimhne... Tá dearmad glan déanta agam air sin.
Cinnteacht, éiginnteacht, féidearthacht a léiriú, fiosrú fúthu	Tá / Níl	An bhfuil tú cinnte? Tá / Níl Sea / Ní hea. Táim / Níl mé cinnte. B'fhéidir.	B'fhéidir go / gur … Ní fheadair. Níl aon amhras orm...	Seans go... An dóigh leat go...? Cá bhfuil an x? Níl mé cinnte. B'fhéidir go bhfuil sé ...
Leibhéal dóchúlachta a léiriú agus fiosrú faoi… Gan amhras Is dócha Is féidir Ní móide Gan seans	Cé atá as láthair?	Cé atá as láthair? An bhfuil Lisa tinn? Is dócha go bhfuil. B'fhéidir go / nach bhfuil. An mbeidh sí anseo? Beidh gan dabht/ Ní bheidh.	An dtiocfaidh sé, meas tú? Tiocfaidh sé ceart go leor. An mbuafaimid an corn? Níl seans againn.	An dóigh leat go mbeidh sé anseo / an bua againn? Beidh gan dabht / gan amhras. Níl / Tá mé cinnte. Is dócha. B'fhéidir go bhfuil sé san ospidéal/ tinn.

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Taitneamh nó easpa taitnimh a léiriú	An maith leat? Is / ní maith liom. Is breá liom…	Is breá liom. Is fearr liom Is fuath liom. Taitníonn ….liom/Ní thaitníonn ….liom.	Is aoibhinn liom. Tá suim/dúil agam sa… Tá dúil agam … An dtaitníonn – leat? Taitníonn / Ní thaitníonn.	Cuireann sé déistin orm. Tá an ghráin agam air.
Mianta a léiriú agus fiosrú a dhéanamh	An maith leat? Is maith liom/Ní maith liom An bhfuil sé go deas / maith? Tá / Níl.	Ar mhaith leat? Ba mhaith liom/níor mhaith liom. An mbeadh cead agam…?	Ar mhaith leat? Ba mhaith/níor mhaith. An bhfuil aon seans go…? Ba mhian liom.	Ba mhaith liom/linn… Ba bhreá liom… An mbeadh sé ceart go leor dá...?
Rogha a léiriú agus fiosrú fúithi	Is fearr liom. Is maith liom … ach is fearr liom.	Cé acu is fearr leat? Is fearr liom… ná … Is fearr liom scátáil ná siúl. B'fhearr liom…	Cé acu ab fhearr leat? B'fhearr liom.	Cé acu ab fhearr leat? Dá mbeadh do rogha agat cad a phiocfá? Dá mbeadh an rogha agam...
Leithscéal a ghabháil	Tá brón orm. Gabh mo leithscéal?	Tá brón orm go bhfuil mé déanach.	Gabh mo leithscéal. Tá brón orm.. Cúis mhór bróin… Tá mé buartha.	Tá brón orm go… ach … Is oth liom a rá…

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Sásamh nó míshásamh a léiriú agus fiosrú fúthu	Go maith! Go deas! An bhfuil sé seo go maith? An bhfuil sé ceart go leor / sách maith?	An bhfuil sé seo go maith /ceart go leor/go deas? Tá sé sin go maith/go diail/maith go leor. Tá sé mí-néata/go hainis. Níl sé go hiontach. Go dona! An bhfuil sé sách maith? Céard a cheapann tú? Ar fheabhas! Tá sé lofa/ uafásach.	Táim lán sásta. Táim míshásta. Níl sé sin maith a dhóthain. An bhfuil sé seo go maith an dóigh leat? Tá/Níl Cad a cheapann tú ? Ar fheabhas/Go dona	An bhfuil sé seo ceart go leor? Tá sé sin an mhaith. Níl sé sin an-néata. An dóigh leat go bhfuil sé sách maith? Déarfainn go / nach bhfuil.
Aontú nó easaontú le ráiteas	Tá / Níl Is ea! Ní hea! Fíor / Bréagach Tá an ceart agat. Tá tú mícheart	Tá tú mícheart. Ní thagaim leis sin. Is ea. Tá an ceart agat. Nach bhfuil an ceart agat. Ní hea. Níl an ceart agat. Tá sé sin fíor / bréagach. Níl sé sin fíor / bréagach. Tá go maith.	Réitím go huile is go hiomlán leat. Ní réitím in aon chor leat. Briathra dearfacha agus diúltacha san Aimsir Chaite m.sh Bhris / Níor bhris. Tá / Níl an ceart agat. Aontaím / Ní aontaím An aontaíonn tú?	Nach dóigh leat go bhfuil sé sin fíor? Sea, tá an ceart ar fad agat. Níl sé sin fíor. Táim ar aon intinn leat.. Is fíor duit. Tá dul amú ort. Tá, go deimhin. Tagaim/Ní thagaim leis sin.

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Ábaltacht nó easpa ábaltachta a léiriú	Is féidir liom rith. Ní féidir liom snámh. An féidir leat siúl?	Is féidir liom… Ní féidir liom… Táim ábalta…. Tá mé in ann rámhaíocht. Tá mé ar fheabhas… Tá mé ábalta.	An bhfuil tú ábalta…? An féidir leat…? Táim ábalta… Is/Ní féidir liom. Tá mé sármhaith ag…	Nach bhfuil tú ábalta? Táim/Nílim abalta. Tá / Níl sé ar mo chumas…
Séanadh	An raibh? Bhí/Ní raibh.	Sin bréag! (An ndearna tú?) Ní dhearna.	(An raibh tú ag gáire?) Ní raibh. (An bhfaca tú?) Ní fhaca. (Ar chuala tú?) Níor chuala. (Ar thóg tú?) Níor thóg.	Ar imigh tusa ón gclós? D'imigh/Níor imigh. (Ar bhuail tú?) Níor bhuail (Ar chaill tú?) Níor chaill.
Léiriú gur gá nó nach gá rud éigin a dhéanamh agus fiosrú faoi	Tá orm dul abhaile	Cén fáth nach bhfuil cead ag Rang 1… An bhfuil orm/orainn é seo a dhéanamh? Tá orm dul abhaile anois mar..	An bhfuil orainn..? An gcaithimid..? Caithfimid. Caithfidh mé dul … An gá dom sin a dhéanamh. An gcaithfimid dul amach? Ní gá dúinn… Caithfimid fanacht ciúin.	Caithfimid….. a dhéanamh. Ní gá dúinne fanacht istigh.Is gá / Ní gá. Is cuma faoi. Cén chaoi ar éirigh leat? Ní féidir iallach a chur orainn é a dhéanamh. Ní gá duitse é a dhéanamh.

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Tuiscint ar rud éigin a léiriú	Tá sé seo easca.	Tuigim … Tá sé seo an-éasca	Tá sé seo an-fhurasta. Níl fadhb ar bith le…	Tá sé seo an éasca. Tuigim anois an chaoi é a dhéanamh.
Léiriú gur cuma le duine	Is cuma liom.	Is cuma liom. Is róchuma liom.	Ní chuireann sé isteach ná amach orm.	Ní chaillfidh mé codladh na hoíche mar gheall air. Is cuma sa sioc liom.
Léiriú faoina bhfuil ar intinn agus fiosrú faoi		Beidh mise ag dul go dtí… amárach. An mbeidh tusa?	Beidh mise ag dul. Céard fútsa?	Táim cinnte go mbeidh mé ag dul ann. Cad fútsa? Táim cinnte go bhfuilim ag… Cad mar gheall ortsa?
Áiféala a léiriú	Tá brón orm. Gabh mo leithscéal.	Ní dhéanfaidh mé arís é. Tá an-bhrón orm. Tá fíorbhrón orm. Tá áiféala orm.	Ní dhéanfaidh mé a leithéid arís. Tá náire an domhain orm. Níl neart air.	Ní dhéanfaidh mé go brách arís é.
Maithiúnas a léiriú	Ceart go leor.	Tá sé sin ceart go leor. Tá go maith.	Ná bac leis sin. Ná tóg aon cheann de.	Déan dearmad air. Fágfaimid inár ndiaidh é.

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Tacaíocht a léiriú	Maith thú. Go deas. Go maith. Tá tú an-mhaith. Táim leat!	Lean ar aghaidh. Tá sé sin go breá. Maith thú Ar fheabhas. Go hiontach. Maith sibh.	Táim taobh thiar díot. Táim ar aon fhocal leat. Beidh tú go breá – ar aghaidh leat. Thar barr!	Tá sé sin go breá. Aontaím go hiomlán leat. Is féidir leat brath ormsa.
Díomá a léiriú	Tá diomá orm.	Tá diomá orm. Is mór an trua é sin.	Tá sé sin díomách. Ní chreidim thú.	Is mór an trua é sin. Tá díomá orm é sin a chloisteáil.
Dóchas a léiriú	Beidh tú ceart go leor.	Tá súil agam go… Le cúnamh Dé Tá súil agam… Táim ag súil go mór le…	Táim dóchasach go… Le cúnamh Dé… Tá súil agam go mbeidh sé tirim amárach. Tá súil agam go dtiocfaidh sé/sí. Beidh mé ag súil le…	Tá súil againn go léir go… Táimid ar fad ag súil go… Táim ag tnúth go mór le…
Ligean air/uirthi	Féach, is féidir liom eitilt. Is x mé. Is féidir liom …	Táim ábalta. Is féidir liom…. Táim ag ligean orm gur x mé.	An bhfuil gach éinne ag breathnú ormsa..?	Féach, is féidir liomsa…

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Scéalta nó scéilíní grinn a chumadh nó a insint	Bhí … Thit … D'ith … D'ól … Fuair …	Lá amháin….. Fadó, fadó… Ar maidin … Inné … Dé Sathairn seo caite … Aréir...	Fadó, fadó... Blianta ó shin… I bhfad siar… Arú inné … Anuraidh … Ar dtús … Ansin … Tar éis tamaill … Faoi dheireadh / ar deireadh...	Lá amháin…. Fadó riamh… Blianta ó shin… Aon uair amháin…
Eolas, aineolas, cuimhne nó easpa cuimhne a léiriú agus fiosrú fúthu		An bhfuil a fhios agat? Tá/Níl. An cuimhin leat? Is cuimhin/Ní cuimhin. Cé hé/hí sin? N'fheadar.	An cuimhin le héinne? Bhfuil a fhios ag éinne? Más cuimhin liom i gceart… Más buan mo chuimhne..	Nach cuimhin leat..? Tá a fhios sin agam. Nach bhfuil a fhios agaibh..? Is cuimhin liom/Ní cuimhin liom in aon chor. Bhí dearmad déanta agam air. Tá brón orm. Rinne mé dearmad ar fad air.
Cinnteacht nó éiginnteacht a léiriú agus fiosrú fúthu féideareachtaí		Tá/Níl. N'fheadar. Nílim cinnte. B'fhéidir go…	An bhfuil tú cinnte/ lánchinnte/ cinnte dearfa? Ní fheadar ambaiste! Ní fheadar ó thalamh an domhain.	An bhfuil tú cinnte? Táim/Nílim cinnte. Nílim cinnte in aon chor.

Dearcadh a léiriú agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Leibhéal dóchúlachta a léiriú agus fiosrú faoi gan amhras Is dócha. Is féidir. Ní móide. Gan seans.		Is dócha. Gan amhras. An dóigh leat go…? Nach bhfuil aon seans ann go…? Ní dóigh liom é. Is dócha é. In aon chor.	Cad a cheapann tú? Cad déarfá? Faic le rá agat? An bhfuil aon rud le rá ag éinne? Is dócha. An-seans.	Sílim/Measaim. An mbuafaimid, meas tú? An dócha go mbuafaimid? Is dócha é. Tá seans an-mhaith ann. Nach bhfuil aon seans go…? Níl aon seans faoin spéir go…

Eolas a thabhairt agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Aithint	Peann Sin peann. Is liomsa é/Ní liomsa é Sin é mo leabhar nua.	Seo…… Cad é sin? Sin carr gorm. Sin leoraí buí. Is madra mór é sin. Is bó í sin. Seo é mo chóta. Seo í mo Mhamaí.	Seo é/í. Cailín / buachaill an-mhaith / an-deas / dána is ea í / é. Teach trí stór atá ann.	Fear mór is ea é. Is é sin… Nach é sin….
Tuairisciú	Anseo / As láthair. Tá sé/sí tinn, sa bhaile, as láthair. Níl sé/sí anseo. Tá cnag ar an doras. Tá Liam dána / ag ithe / ag troid. Tá an leabhar ar an mbord. Chuala…Chuaigh... D'ith mé / d'ól mé … Tá sé tirim / ag cur báistí / ag cur sneachta / arís / anois .. Inniu an Luan / an Mháirt / an Chéadaoin / an Déardaoin / an Aoine.	Tá…… tinn. Cad is ainm duit? ….. is ainm di. Tá sé/sí ag an bhfiaclóir / i seomra eile / san ospidéal. Thit sé sa chlós. Bhí … Chuaigh … Tá / Bhí x ag troid sa chlós. Tá x ag ithe an lóin. Thug Daidí na Nollag x dom.	Tá sé briste/oscailte. D'ith mé/D'ól mé. Dhún mé…. D'oscail mé. Shocraigh Brian dul ag iascaireacht ar an loch. Bhí Caoimhe ag iarraidh an fhuinneog a oscailt.	Tá an fhuinneog briste. Is é an scór a bhí ann ná… Corcaigh…… Ciarraí……

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Eolas a thabhairt agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Teachtaireacht a thabhairt	Seo duit an rolla / nóta / litir. Seo nóta duit ó … Tá Niamh tinn. Tá cóta nua ag Barra.	Ní bheidh…… ar scoil. Dúirt Máirín go …… Tá litir agam duit ó … Ní bheidh mé ar scoil amárach. Beidh mé ag dul go dtí an fiaclóir ar a deich a chlog.	Ní bheidh mise…… Beidh mise…… Beidh an bus déanach inniu. Glaofaidh mé ort / oraibh ar a cúig chun a hocht.	Beidh sé anseo ar a deich.
Ceartú le béim cuí	Ní liomsa é/í. Is leatsa é/í.	Ní leatsa é. Is liomsa é. Tá mo chótasa gorm … Mise / tusa a cheannaigh iad.	Is liomsa/leatsa é. Ní liomsa/leatsa é. Madra atá agam sa bhaile. Domsa a thug sé é.	Madra atá agamsa sa abhaile.

Eolas a thabhairt agus a lorg

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Ceisteanna a chur	An bhfuil cead agam dul amach / dul go dtí an leithreas? Cá bhfuil x? An bhfuil sé (dathanna / gníomhaíochtaí)? An bhfuil tú tinn? Tá / Níl. Cad atá sa --? Cé hé/hí sin? Cad é sin? An leabhar é? Cad is ainm duit? Cén aois tú? Cén rang ina bhfuil tú?	Cé leis? Cá bhfuil? Ar chaill éinne? Cén t-am é? Cathain a bheidh? Ar ith/ól tú? D'ith mé / Níor ith mé. D'ól mé / Níor ól mé. Cad/céard a tharla? Cé leis é seo? Ar thóg, thit, bhris, chuala, tháinig?Cén t-am? (uair)	Cad ina thaobh? Inis dom. Abair liom.An raibh, bhfaca, ndeachaigh, ndearna? Cé mhéad? An dtéann tú …? Ar fhéach tú … Ceisteanna le briathra ón Aimsir Chaite, Aimsir Láithreach,(dearfach agus diúltach). Cad is dóigh leat? Cén t-am? Cén fáth? Meas tú?	Conas? Cathain? Cén fáth? Cén t-am? Cén? Cá háit? Ceisteanna le briathra Aimsir Gnáthláithreach (dearfach agus diúltach). Ceisteanna le briathra ón Aimsir Fháistineach (dearfach agus diúltach). Cad é do thuairim? Is dóigh liom go / gur …
Ceisteanna a fhreagairt	Tá / Níl. Tá sé sa chlós / sa seomra / ag an leithreas / sa chófra. Níl sé sa chlós srl	Níor chuala mé tú. Níl a fhios agam. N'fheadar. Thóg, Thit, Bhris agus araile. Ar an Aoine / Satharn – inné, ar maidin, ag am lóin. Ní hea / sea. --- is ainm dom.	Ní raibh mé. Bhí mé. Ar a dó/trí a chlog. Leathuair tar éis, ceathrú tar éis, ceathrú chun … Ní théann Níor fhéach.	Bhí mé déanach mar níor chuala mé an clog. Mar …………

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Struchtúr a chur ar chomhrá

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Oscailt	Tá an lá go deas.	Nóiméad amháin. Tá an lá go hálainn / go dona / fliuch / fuar / go deas.	Ar chuala tú é? An bhfaca tú é? Nóiméad amháin.	A Liam, aon nóiméad amháin, le do thoil.
Féincheartú	Gabh mo leithscéal.	Ó, ní hea. Gabh mo leithscéal.	Gabh mo leithscéal. An ea? Sea. Ní hea.	Fan go bhfeice mé. Gabh mo leithscéal. Ní Peadar a bhí ann ach Pól.
Cur síos a dhéanamh céim ar chéim.	Ar dtús... Ansin...	Ar dtús... Ansin... Tar éis tamaill... Faoi dheireadh...	I dtús báire... I dtosach... Ar dtús... Ar an gcéad dul síos...	Fan go bhfeice mé. Gabh mo leithscéal. Ní Peadar a bhí ann ach Pól.
Coimriú	Sin é.	Sin é. Sin uile.	Mar sin... Mar fhocal scoir... Sé sin le rá...	Le scéal fada a dhéanamh gearr...
Teacht tar thuairm		Is dóigh liom.	Is dóigh liom gurb é sin an fáth. Dar liom féin/dar liomsa... Is dóigh liomsa…	Creidim… Feictear domsa.. Is dóigh liom gurb é sin an fáth go bhfuil sé as láthair.

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Struchtúr a chur ar chomhrá

Ba chóir go gcuirfí ar chumas an pháiste	Céim 1: Naíonáin	Céim 2: Ranganna 1 agus 2	Céim 3: Ranganna 3 agus 4	Céim 4: Ranganna 5 agus 6
Deireadh a chur	Ceart go leor	Bhuel, sin sin. Ceart go leor mar sin.	Sin é mar sin. Tá deifir orm. Caithfidh mé bogadh. Sin é an scéal mar sin.	Bhuel, sin é.
Tús a chur le comhrá teileafóin	Dia duit. Róisín anseo.	Micheál anseo.	Dia duit, a Shiobhán Tadhg anseo.	Dia duit, a chroí. Aon scéal nua? Conas atá cúrsaí?
Duine ar leith a lorg ar an teileafón	An bhfuil Róisín ann/ar fáil? An féidir liom labhairt le…..	An bhfuil Róisín timpeall/ar fáil? Ba mhaith liom labhairt le…	An bhféadfainn labhairt le… An bhfuil Mamaí istigh?	Ba mhaith liom labhairt le Pól. Máirín atá á lorg agam. An féidir liom focal a bheith agam le Niamh?
Léiriú go nglaofar arís ar an teileafón	Beimid ag caint arís!	Beidh mé ag caint leat arís.	Beidh mé i dteaghmháil leat arís amárach. Labharfaimid arís.	Beidh mé ag caint leat arís amárach.
Tús a chur le litir		A ………., a chara.	A Sheáin, a chara dílis.	A Shiobhán, a chara.
Deireadh a chur le litir		Le grá.	Mise le meas… Slán go fóill… Do chara dílis.	Mise le meas Le gach dea-ghuí Beir bua agus beannacht

Oide
Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers